

Vägen till ett mer jämnt samhälle

en presentation från Arena skolinformation

På lika villkor – Jämställdhet genom livet

Den här presentationen bygger på materialet *På lika villkor – Jämställdhet genom livet* som du kan beställa eller ladda ned på arbetslivskoll.se.

Vägen till ett mer jämställt samhälle

I den här presentationen får du följa kampen för ett mer jämställt samhälle från 1800-talet fram till idag.

Presentationen innehåller ett urval av viktiga årtal när det gäller jämställdhet inom politik, arbetsliv, utbildning och hälsa, samt uppgifter och diskussionsfrågor.

Arbetare på Barnängens tekniska fabriker på Södermalm 1894.
Foto: Axel Rydin, Stadsmuseet i Stockholm.

Jämställdhet – vad är det?

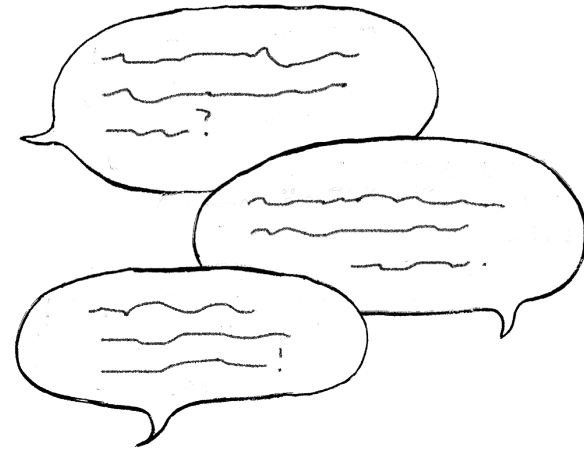
Jämställdhet betyder att alla oavsett kön har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter.

Källa: NE

Diskutera

Vilka tror ni är de största skillnaderna när det gäller jämställdhet om vi jämför idag med för hundra femtio år sedan?

Mycket har hänt på hundrafemtio år

På 1800-talet var Sverige inte ett jämställt samhälle. Giftnor var inte myndiga, kvinnor fick inte rösta i politiska val, de fick inte bestämma över sin egen lön eller ärvda tillgångar och de fick bara arbeta inom vissa yrken.

En gradvis förändring

Förändringen till ett mer jämställt samhälle skedde bit för bit, bland annat genom politiska reformer, fackligt arbete och målmedvetet arbete i olika kvinnoorganisationer.

På följande sidor går vi igenom några av de viktigaste stegen mot ett mer jämställt samhälle inom politik, arbetsliv, utbildning och hälsa.

Café i Stockholm 1910. Foto: Stockholms stadsmuseum.

1845 – Lika arvsrätt införs

1845 infördes lika arvsrätt för kvinnor och män. Dock var det den gifta kvinnans make som bestämde över pengarna eftersom gifta kvinnor var omyndiga.

1864 – Förbud mot att slå sin hustru

1864 blev det olagligt för en man att slå sin hustru.

1870 – Kvinnor får ta studenten

1870 får kvinnor ta studenten, och 1873 får kvinnor ta akademisk examen. Betty Pettersson blir den första kvinnan att göra båda dessa saker.

Betty Pettersson. Foto: Kvinnohistoriska samlingarna, Göteborgs universitet

1874 – Gifta kvinnor får bestämma över sin inkomst

1874 får gifta kvinnor rätt att bestämma över sin arbetsinkomst. 1884 får de även bestämma över egendom de ärver.

1902 – Kamp för kvinnlig rösträtt

1902 bildades Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt som var en organisation som drev frågan om kvinnlig rösträtt.

Motståndet från samhället var starkt. Ett argument var att kvinnorna var alldeles för impulsiva och lättpåverkade för en så viktig uppgift som politik.

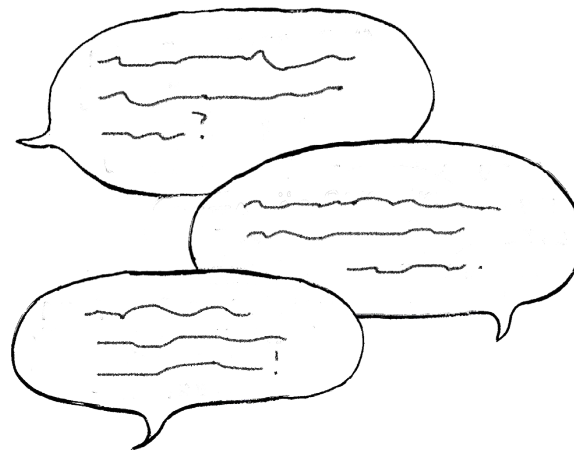
Författaren Elin Wägner och de 350 000 namnunderskrifter till stöd för kvinnlig rösträtt som samlades in 1913–1914.

Foto: Kvinnohistoriska samlingarna
Göteborgs universitet

Ta reda på mer

Vilka var de viktigaste argumenten som användes för och emot kvinnlig rösträtt?

1921 – Kvinnor får rösta

1909 ändrades reglerna så att de flesta män fick rösträtt. Tidigare hade männen bland annat behövt ha en viss inkomst för att få rösta.

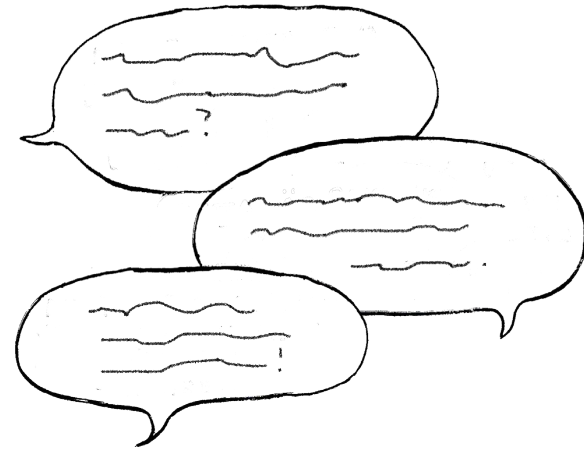
1919 infördes kvinnlig rösträtt och 1921 hölls det första valet där kvinnor fick rösta och de första fem kvinnorna valdes in i riksdagen.

Kvinnor på väg att rösta 1921 i första riksdagsvalet där kvinnor hade rösträtt.
Foto: Wikipedia

Diskutera

Varför tror ni att det dröjde tio år mellan att de flesta män fick rösträtt och att kvinnor fick rösträtt?

1922 – Kvinnorna tar strid mot supandet

År 1922 hölls en folkomröstning om att förbjuda sprit i Sverige. I den folkomröstningen var det fler kvinnor än män som röstade. Det var en viktig fråga för många kvinnor eftersom männens spritmissbruk främst drabbade kvinnor och barn.

Valaffisch för ja-sidan i folkomröstningen om förbud mot rusdrycker 1922. Foto: Kungliga Biblioteket

1923 – Kvinnor får rätt till statlig tjänst

1923 fick kvinnor rätt att söka statlig tjänst med undantag för vissa yrken som militär, polis och präst.

1927 – Statliga läroverk öppnas för kvinnor

1927 blev det möjligt för flickor att få statlig utbildning på samma villkor som pojkar. Vissa flickskolor fanns dock kvar till 1962 då grundskolan infördes.

1938 – Preventivmedel tillåts

1938 blev det tillåtet att informera om och sälja preventivmedel. Detta hade föregåtts av ett intensivt informationsarbete av organisationen RFSU och dess ordförande Elise Ottesen-Jensen, "Ottar".

Elise Ottesen- Jensen,
"Ottar". Foto: Wikimedia
commons

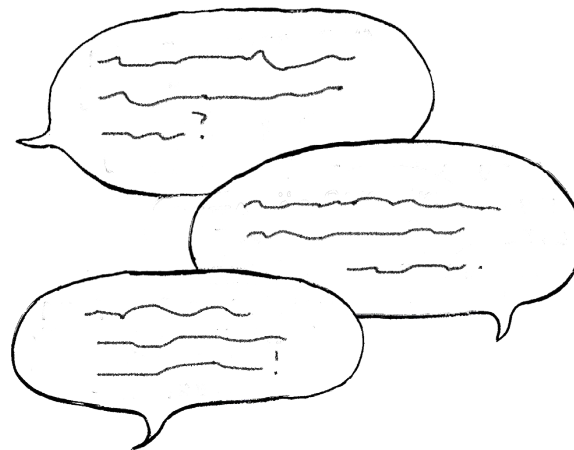

Ta reda på mer

Varför var det förbjudet att informera och sälja preventivmedel? Vilka argument användes av dem som ville att det skulle fortsätta vara förbjudet?

Vilka argument och metoder använde Elise Ottesen-Jensen och RFSU i sin kamp för att göra det lagligt med preventivmedel?

Hur såg lagstiftningen ut i andra länder vid samma tid?

1939 – Förbud mot avsked på grund av graviditet eller giftermål

1939 blev det förbjudet för arbetsgivare att avskeda en kvinna som ingick äktenskap, var gravid eller födde barn.

1947 – Första kvinnan i regeringen

1947 blev Karin Kock den första kvinna att utses till minister i en svensk regering. Karin Kock var även en av de första kvinnorna i Sverige att ta forskarexamen i nationalekonomi. Efter sin tid i regeringen som folkhushållningsminister blev hon den första kvinna att bli generaldirektör för en statlig myndighet.

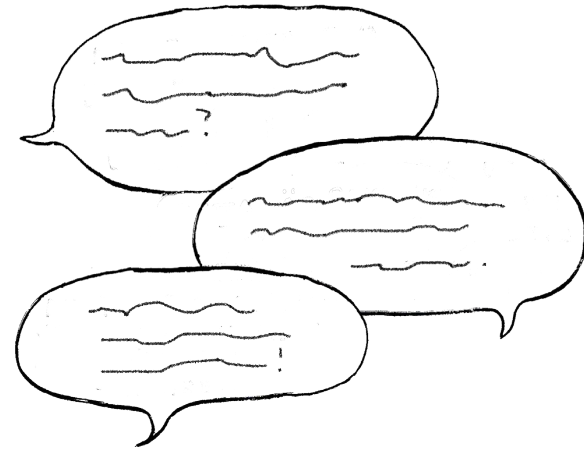

Karin Kock och statsminister Tage Erlander 1947.

Foto: Pressen bild

Diskutera

Varför tror ni att det dröjde 26 år mellan att kvinnor fick rösträtt tills att Sverige fick sin första kvinnliga minister och 100 år tills den första kvinnan blev statsminister?

1949 – Mödrar räknas som barns förmyndare

1949 ändras lagen så att inte bara fadern utan även modern räknas som barnets förmyndare.

1960 – Förbud mot kvinnolöner

1960 kom LO och arbetsgivarna överens om att de speciella kvinnolönerna skulle avskaffas. Kvinnolönen var tidigare tre fjärdedelar av den sämst betalde mannens lön.

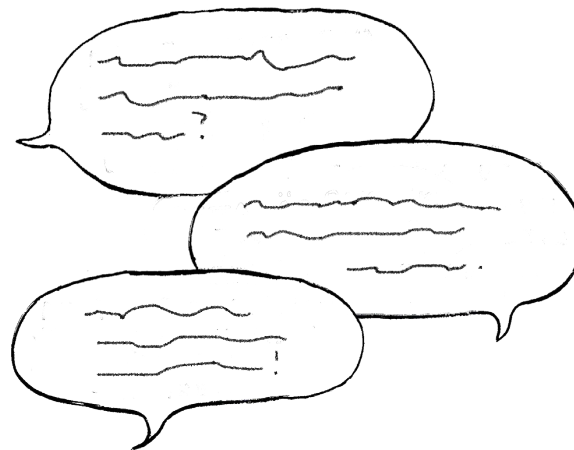
Anna Johansson-Visborg, "Bryggar-Anna" ledde en av de första fackföreningarna för kvinnor som bildades på Munchenbryggeriet i Stockholm 1901. En viktig fråga redan då var lika lön för lika arbete. Kvinnor tjänade hälften så mycket som män.
Foto: TT

Diskutera

1960 blev det förbjudet med särskilda kvinnolöner. Ändå tjänar kvinnor fortfarande mindre än män. 2023 var genomsnittslönen för kvinnor 90% av en genomsnittlig mans lön.

Vad tror ni att det beror på?

Vad tycker ni är det viktigaste att göra för att minska löneskillnaderna mellan könen?

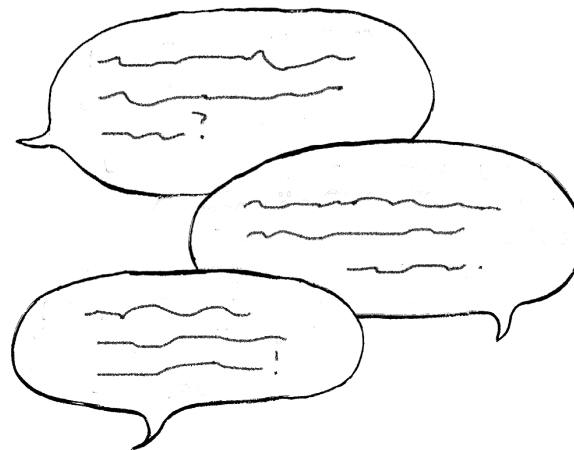

Ta reda på mer

Hur har utvecklingen sett ut över tid när det gäller löneskillnader mellan kvinnor och män?

Hur ser det ut i andra länder?

Tips på källor: Statistikmyndigheten SCB, Försäkringskassan och Eurostat.

1965 – Våldtäkt inom äktenskapet förbjuds

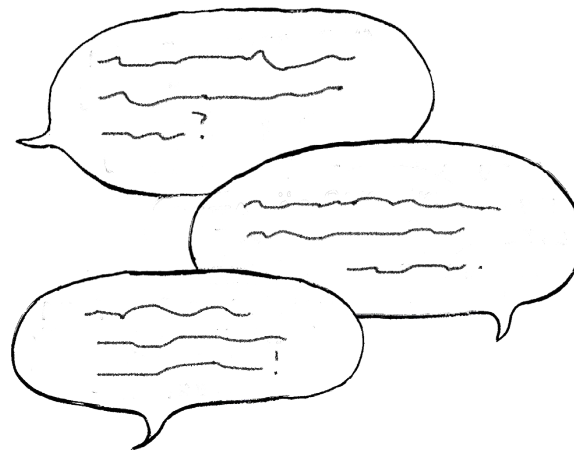
1965 införde Sverige som första land i världen en lag som förbjuder våldtäkt inom äktenskapet. De första domarna om våldtäkt inom äktenskapet kom dock först efter 1984 då det infördes en lag som sa att hänsyn inte skulle tas till parternas relation.

Ta reda på mer

Hur ser lagstiftningen ut i olika länder när det gäller sexuellt våld?

1967 – Barnomsorg gör det möjligt för kvinnor att arbeta

1967 infördes barnomsorgslagen som innebar att alla barn skulle erbjudas förskola. Lagen gjorde att antalet daghemplatser ökade snabbt vilket gjorde det lättare för Sveriges kvinnor att kombinera barn och arbete.

1971 – Särbeskattning

År 1971 infördes särbeskattning av gifta par, vilket innebar att var och en betalade sin egen skatt. Det gjorde att det blev mer lönsamt för kvinnor att arbeta.

1974 – Föräldraförsäkringen

År 1974 infördes föräldraförsäkring som gav föräldrar lagstadgad rätt att vara hemma med barnet och samtidigt behålla en relativt stor del av lönen. Ur ett internationellt perspektiv var detta revolutionerande.

Tyngdlyftaren Hoa-Hoa Dahlgren i reklamkampanj för pappaledighet från Försäkringskassan 1978. Foto: Reijo Ruster/Försäkringskassan.

1975 – Abortlagen

1975 infördes abortlagen som gör att en kvinna kan besluta sig för att göra abort till och med den artonde graviditetsveckan utan att behöva uppge varför. För senare aborter krävs särskilt tillstånd.

Grupp 8 som var en aktivistgrupp för kvinnors rättigheter demonstrerar på Sergels torg 1971. Foto: Bengt Almquist/Dagens Nyheter

1979 – Lag om jämställdhet i arbetslivet

1979 antogs en lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Syftet var att ge kvinnor och män lika rätt i fråga om arbetsvillkor, anställning och utvecklingsmöjligheter. Yrkesområden öppnades upp, och kvinnor kunde nu börja jobba inom olika yrken som polis, präst och militär.

1980 – Jämställdhetsombudsmannen tillsätts

1980 inrättades Jämställdhetsombudsmannen (JämO) med uppgift att övervaka hur lagarna om jämställdhet och diskriminering i arbetslivet följs och ta emot och utreda anmälningar. JämO hade också som uppgift att ge råd och sprida kunskap om jämställdhet.

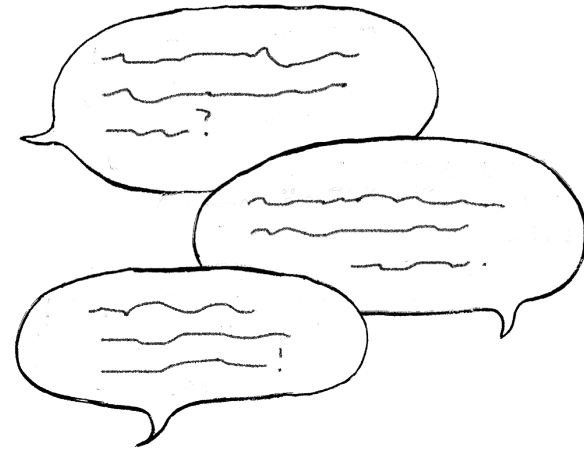
1989 – Kvinnor kan arbeta i alla yrken

1981 blev det möjligt för kvinnor att vara befäl inom försvarsmakten. 1989 öppnas alla poster inom försvarsmakten upp för kvinnor.

Diskutera

Varför tror ni det dröjde nästan 60 år från att kvinnor fick rätt till statlig tjänst till att alla yrken öppnades upp för kvinnor?

1995 – reserverad månad i föräldraförsäkringen

1995 reserverades 30 dagar i föräldraförsäkringen till vardera föräldern. Detta utökades 2015 till tre månader. En anledning till att detta infördes var att politikerna ville öka mäns uttag av föräldraledighet. Idag tar män ut cirka 30 procent av alla utbetalda föräldradagar, 70 procent tas ut av kvinnor.

Källa: Försäkringskassan

Swedish dads, Samad Kohigoltapeh. Foto: Johan Bävman

2009 – Diskrimineringslagen

2009 ersattes JämO av Diskrimineringsombudsmannen (DO). Samtidigt förändrades också lagarna kring jämställdhet och diskriminering och slogs ihop till en lag. Enligt diskrimineringslagen är det förbjudet att missgynna någon på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

2018 – Samtyckeslagen

2018 fick Sverige en samtyckeslag. Samtycke utgör gränsen mellan vad som är frivilligt sex och vad som är övergrepp. Samtycke är inte bara viktigt i relation till sex, utan också för att bygga ett samhälle där frivillighet är grunden för mellanmännsliga relationer.

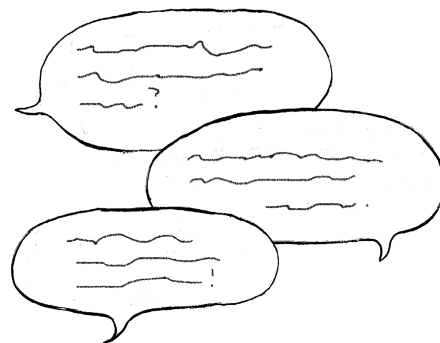

Ta reda på mer

Vilka organisationer och personer fanns det som arbetade för en samtyckeslag? Vilka metoder använde de sig av?

Vad menas med samtyckeskultur?

Finns det liknande lagar i andra länder?

2021 – Sverige får sin första kvinnliga statsminister

2021 blev Magdalena Andersson (S) Sveriges första kvinnliga statsminister.

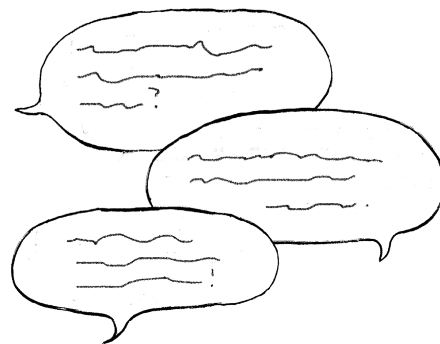

Magdalena Andersson
Foto: Sveriges riksdag.

Diskutera

Vilken av dessa händelser tror du haft störst betydelse för att skapa ett mer jämställt samhälle?

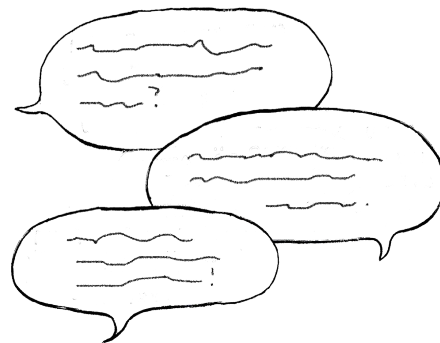
Hur tror ni samhället skulle ha sett ut om någon av dessa händelser inte hade inträffat?

Diskutera

Vad tycker du är det viktigaste att göra idag för att skapa ett mer jämställt samhälle?

Sverige kallas ofta världens jämställdaste land. Stämmer det tycker du? Vad talar för respektive emot det?

Ta reda på mer

På arbetslivskoll.se hittar du bland annat följande material. De flesta material har en tillhörande lärarhandledning och ett flertal finns även tillgängliga som ljudbok.

På lika villkor – Jämställdhet genom livet

Presentationen *Jämställdhet idag hur ser det ut?*

Artiklar om jämställdhet i arbetslivet

En serie om arbetsmiljö

Filmen *Rasism i arbetslivet*

Illustration av Julia Balke och Sofia Lucas,
ur materialet *En serie om arbetsmiljö*.